

SABADELLENCES

Un art poc conegut Èvocació personal en el centenari de l'Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell

Josep Cusidó

Durant gairebé cent anys s'han realitzat a l'Escola Industrial de Sabadell tota una col·lecció de teixits artístics encara inèdita per a molts ciutadans. És un art molt singular.

És una línia artística en teixit, feta a la nostra ciutat, que ens personalitza davant dels teixits Jacquard més coneguts com són els creats a la seu més emblemàtica de l'art del teixit, Lió.

Quan a l'any 1902 va ser fundada l'Escola Industrial i d'Arts i Oficis de Sabadell, auspiciada per l'Acadèmia de Belles Arts i el Gremi de Fabricants, no és gens estrany que sota la direcció de Narcís Giralt i de Joan Vila Cinca com a sotsdirector, s'orientés a desvetllar i formar el sentit artístic en l'àmbit de la tècnica tèxtil.

Octubre 1959

Final de la carta per teixir Lluís Mas Gomis.

Josep Cusidó
Antoni Puig
Vicenç Giner

En l'assignatura de Teoria de Teixits, impartida per Narcís Giralt, hi formava part la pràctica de dissenyar retrats dels personatges més importants de l'època i teixir-los en un teler sistema jacquard donat per la casa Balsach a l'Escola.

El primer teixit artístic que va sortir d'aquest teler, dirigit per Narcís Giralt i amb la col·laboració dels alumnes de l'últim curs acadèmic, va ser a l'any 1908: la Verge del Pilar, que es va presentar dintre de l'aportació col·lectiva que Sabadell va fer a l'Exposició Hispano-Francesa a Saragossa.

Va seguir, amb aquest mateix esperit artístic i ciutadà -el qual conjugava tècnica i art - la realització d'altres teixits

amb la tècnica Jacquard, la qual va durar fins gairebé els nostres dies. La vena docent artística es va esgotar amb l'intent de dissenyar i teixir els actuals reis d'Espanya a l'any 1979, davant la impossibilitat del seu finançament econòmic.

El teler, pare de tots aquests teixits, va morir (després d'alguns encàrrecs particulars l'any 1986) en mans de la indiferència general. Ara és als magatzems municipals, esperant el futur Museu Tèxtil de Sabadell.

La transcendència dels telers Jacquard en la història de la humanitat, és més que sorprenent. El sistema de teixir del seu inventor Joseph Marie Jacquard va ser precursor de la informàtica. El mecanisme de teixir, inventat per ell l'any 1801 (existí un intent frustrat anterior, l'any 1725, de Basile Bouchou), consisteix en uns cartons estrets rectangulars perforats que, a cada passada del teler, premien o no, els extrems d'unes agulles segons si el cartó no té forat, o si en té resten immòbils. Cada agulla accionada, transmet el moviment a un fil d'ordit del teler situant-lo per damunt de la passada de trama (la "pren"), mentre que les immòbils situen els respectius fils per sota de la passada (la "deixen").

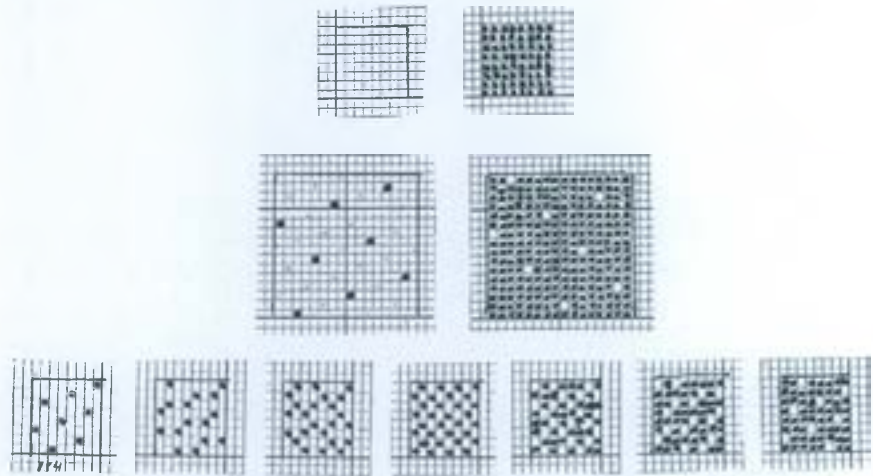
El cartó perforat de Jacquard va ser la idea pionera del sistema binari informàtic, en el qual es van inspirar els primers matemàtics de la informàtica, per fer les inicials fitxes perforades i l'aplicació del 0 o 1, que el tèxtil ja utilitzava d'antic (amb el que en diem *pren o deixa*).

El teler de l'Escola reunia les màximes possibilitats. Únic a Espanya, segons Marmiñà. És un teler (encara és ressuscitable) sistema Jacquard amb màquina Vincenzi de 2640 agulles en total o moviments diferents dels fils, la més alta de la seva gamma. Generalment s'han d'utilitzar, en aquest teler, uns 3.000 o 6.000 cartons perforats segons sigui la carta (en el teixit d'Alfons XIII, van ser necessaris uns 14.000 cartons). Cada cartó correspon a una passada o fil de trama.

Modernament, les tecnologies actuals han millorat ostensiblement el sistema Jacquard, convertint els cartons en petits electroimans.

Darrera de cada teixit Jacquard existeix una ingent quantitat de treball. El projecte del teixit comença amb el que se'n diu la carta, confeccionada amb cartolina quadriculada mil·limètrica -utilitzada en la teoria de teixits- on cada fila vertical de quadrets representa un fil de l'ordit, i cada una d'horitzontal, un fil de trama o passada del teler. El format de la carta correspon, per a un teixit de 31 x 40 cm., a 150 x 180 cm. de cartolina, en la qual s'han aplicat els "pics", per tal de representar tècnicament el disseny de la figura. Cada *pic* vol dir pintar un quadret de 1,5 mm. per tal d'indicar que el fil d'ordit va per sobre de la passada i quan el deixem en blanc, és que ha d'anar per sota. En diem el *pren* o el *deixa* (0 o 1 en el sistema binari). Aquests quadrets determinen com s'han de perforar els cartons per manar el moviment de les agulles del teler i dels seus fils. En el cas del format esmentat, això equival a prop de dos milions de quadrets, els quals signifiquen unes mil hores de treball per part de l'equip de disseny. Algunes d'aquestes cartes encara es conserven.

La tècnica creada pel professor Lluís Mas i Gomis per a realitzar les cartes dels teixits consisteix en projectar 2 teles finíssimes de tafetà sobreposades, generalment en seda natural, - blanca a sobre, negra a sota - les quals es van lligant entre si mateixes amb canvis de sota a sobre i a la inversa, disposats en la quadrícula de la carta segons els lligaments adjunts, per tal d'anar dibuixant i esfumant les formes i relleus de la figura segons el director del disseny ho veu personalment. No cal dir la perícia necessària per a combinar art i tècnica. El revès del teixit resulta sempre el negatiu del dret del mateix. És el que se'n diu, en la teoria de teixits, *canvis totals en doble tela*; són minúscules parts d'una de les dues teles que passen a l'altra, segons la distribució dels següents lligaments aplicats a la carta :

(Els dos superiors no estan lligats).

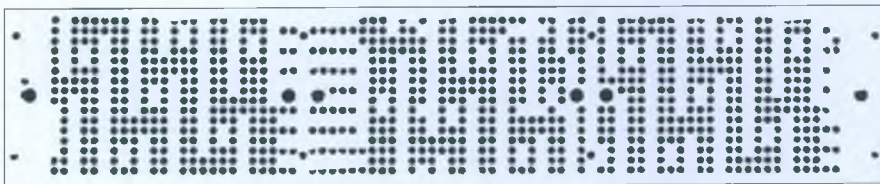

Fragment de la carta per teixir Lluís Mas i Gomis (aplicació dels lligaments anteriors).

Dels Jacquards creats a Sabadell i teixits a l'Escola Industrial, podem fer-ne una relació prou feaent que he pogut catalogar després de molts escorcolls a nivell personal, ja que per part dels nostres historiadors locals no n'existeix cap constància.

RETRATS MÉS IMPORTANTS CREATS A L'ESCOLA INDUSTRIAL

FIGURA	ANY	DIRECCIÓ	MATÈRIA	FORMAT (en cm.)
Verge del Pilar	1908	Narcís Giralt	Seda	11 x 24
Antoni Maura	1909	" "	"	18 x 26
Dr. Zamenhof	1909	" "	"	11 x 26
Pius X	1910	" "	"	12 x 25
Josep Canalejas	1911	" "	"	18 x 26
Alfons XIII	1915	" "	"	50 x 106
Comte de Romanones	1916	" "	"	24 x 38
La Concepció, Tièpolo	1917	" "	"	23 x 28
N.Sra. de Montserrat	1929	Amadeu Cusidó	Estam	11 x 20
M.de Déu de la Salut	1929	Lluís Mas	Estam	32 x 60
N.Alcalà Zamora	1933	" "	Seda	52 x 67
Ferran Casablanças	1953	" "	"	31 x 44
Sixte Graneri	1958	Josep Cusidó	"	31 x 42
Lluís Mas	1961	" "	"	31 x 40
Joan XXIII	1962	Rafel Barbany	"	31 x 36
El "Caudillo"	1963	Jordi Marmiñà	"	33 x 42

Cartó perforat per a màquina Vincenzi (7 x 37 cm.)

És una veritable llàstima que alguns teixits no portin la signatura del seu dissenyador i, altres, ni l'any de la seva realització, doncs en el transcurs dels anys, com passa en els àmbits de les lletres i de les arts, hi ha malentesos -intencionats o no- de qui ha estat la paternitat de les obres anònimes.

Malgrat això, la meua recerca n'ha fet possible la identificació.

He recollit algunes valoracions públiques que s'han fet sobre aquests teixits artístics:

"La figura del rey Alfonso XIII (1915), la mejor obra -según mi opinión- que se ha realizado". (R.Barbany, en la seva proposta al Diario de Sabadell, el 28/3/1953, abans de reprendre la 2a etapa en la realització d'aquests teixits).

"El Sr. Don Luis Mas Gomis, antiguo profesor de Teoria Textil de nuestra Escuela Industrial, cuya técnica en este artístico arte ha logrado inmejorables obras que se exhiben junto con muchas otras cedidas amablemente por diferentes señores y organismos..." (Redacció del Diario de Sabadell el 22/1/63, en motiu d'una exposició a les Agrupacions Professionals Narcís Giralt).

"El retrato del Sr. Mas (1961) es de una calidad impresionante siendo enormemente valiosa la matización y sombreado". (Redacció del Diario de Sabadell, el 22/1/1963).

"El señor Mas quedó gratamente sorprendido, máxime cuando se considera a éste el mejor retrato realizado en la Escuela". (Entrevista a J. Marmiñà al Diario de Sabadell, el 30/8/1979).

"El Jacquard del señor Ferran Casablanças (1953) és el millor dibuix que ha sortit dels telers locals. En sortiren d'altres però cap millor respecte al citat". (Entrevista a J.Marmiñà al Quadern l'octubre del 2001)

El teler, l'any 1933, amb l'equip capitanat pel professor Lluís Mas fent el retrat de N. Alcalà Zamora.

No sé si seria molt demanar a l'Acadèmia de Belles Arts, al Gremi de Fabricants, a la Caixa de Sabadell i a l'Ajuntament, les entitats fundadores a Sabadell de la nostra Escola Industrial, que s'organitzés, en el marc de la celebració ciutadana del seu Centenari, una exposició pública, al lloc més adient, reunint tots els exemplars dispersos d'aquests teixits artístics que han prestigiat el nom de Sabadell (teixit a cada retrat) en els més diversos indrets receptors, i de les cartes existents, així com dels útils industrials més il·lustratius per a la seva realització.